

LLIBRES REBUTS

CRESPO, Jordi (2021): *El penyic al perxe. El parlar de l'Espluga de Francolí*. L'Espluga de Francolí: La Musca, 159 p.

És un fet que el camp dels dialectes ha estat treballat al llarg dels anys amb extensió i profunditat i amb evidents fruits. Però mentre quedi una població sense estudiar-ne el parlar sempre quedaran elements (mots, expressions, significats) no donats a conèixer abans, que ens portaran a un coneixement més complet de la variació geogràfica. Per això, cal donar la benvinguda a aquesta monografia sobre el parlar de l'Espluga de Francolí que ens ofereix Jordi Crespo, “un espluguï apassionat per les llengües”, format a la Universitat Autònoma de Barcelona i que ha ampliat estudis a diverses universitats europees. Conscient del valor filològic i entranyable d'un parlar que perd força per la seva evolució natural però sobretot per la pressió de la normalització lingüística, a través de l'escola i els mitjans de comunicació, i l'auge de les noves tecnologies, Crespo, esperonat per l'estima que li té, n'ha teixit una descripció, basada en la seva atenta observació quotidiana. A una introducció sobre les característiques més sobresortints relatives a la fonètica i la morfologia, a cavall entre el català oriental i el català occidental, descrites en un estudi previ per Magda Buldó Escoté, l'autor reuneix i comenta substantius, adjectius, interjeccions, dites, refranys, jocs de paraules, i il·lustrats amb exemples. S'hi troben mots afins al català occidental (*baldar-se* ‘gronxar-se’, *bleir-se* ‘cremar-se’, *cabaler* ‘fadrister’, *farnaca* ‘llebre jove’, *trebol* ‘terra d'una habitació que fa de terres i de sostre’), unitats pròpies (*bellugana* ‘papallona nocturna’, *serení/serenill* ‘baix ventre’, *perxe* ‘golfe’, *penyic* ‘tap circular metàl·lic d'algunes begudes’, *voltacorpus* ‘persona mot viatjada’; *fer* (*fotre*) *un cul com una genoia* ‘tenir un darrere mot gran’), alteracions fonètiques (*tibaubi* ‘vidalba’, la interjecció *hòstius* ‘hòstia’), derivats (*focardal* ‘incendi’), mots expressius (*plegamerders* ‘pagès molt pobre’), vulgarismes (*graciosa* ‘gasosa’, *pograma*), arcaismes (*bagassa*, *mairastra*, *petricó*, *tant m'estim*), castellanismes, que figuren en cursiva (*alego* ‘aviat, prompte’, *puesto*, *tocino*, *cossetxadora*), neologismes (*maquinada* ‘roba que ha d'anar o es treu de la rentadora’), homonimitzacions causades per l'eufemisme (*llobarro* ‘cagarro’), eufemismes (*me cago en breu*), gal·licismes (*meixant* ‘dolent’, *gormand*), creativitat onomàstica (*Sant Necessari*). A corregir *singla* per *cingla*; *después-ahir* no és una forma corrompuda de *després d'ahir*, sinó una forma genuïna ben antiga.

En suma, cal donar la benvinguda a aquesta monografia sobre el parlar de l'Espluga de Francolí, que fa una fotografia completa de les seves característiques, especialment rica en el pla dels fraseologismes, als quals es dedica gran part del llibre. [Nota del C. de R.]

MARTÍNEZ GARCÍA, Rafael / TRISTÁN RICARTE, Marian / GUILLÓ SOLER, Borja / ANIORTE PÉREZ, José (coord.) (2023): *Utillaje agrícola y ganadero del Camp d'Elx (I). Fondos del Museo Escolar de Puçol*. Alacant: Fundación de la Comunidad Valenciana. Proyecto Puçol para la Educación y la Cultura, 173 p.

Vet aquí un llibre valuós per al coneixement de la cultura material valenciana, concretada en l'espai il·licità. Es tracta d'un catàleg de les eines i treballs del camp utilitzades per la pagesia d'Elx abans de la mecanització, moltes d'elles ja periclitades, que custodia el Museu de Puçol després d'una pacient recollida de materials. L'obra es divideix en aquestes seccions: la terra; els animals; cereals, vinya i oliva; la palmera; fibres naturals; mecanització. Cada fitxa porta el nom en català i en castellà, acompanyat d'una definició de cada peça, completada amb un comentari i una fotografia, que també pot reflectir una feina tradicional (per ex., *llaurant amb un jou de bous, ferrant el matxo amb el botavant*). Tot i que alguns elements són encara d'ús actual (*estisores de podar, balança, embut*), o són compartits per tota l'àrea lingüística (*ferradura, gaiato, ulleres, cascavells*), presenten interès lingüístic mots propis del valencià (*llegó* 'aixada petita', *boçal* 'morrall', *cabritet* 'odre', *sarnatxo* 'cistella menuda d'espart', *rugló* 'corró de l'erade'), qualcun no enregistrat als diccionaris (*simbara* 'tipus de falç') o referents a les diverses categories d'una eina (*trill de pedres, trill de serres, trill de cilindres*), o bé a peces de format diferent del més general (*setrill* 'espècie de gerra', *arrova* 'espècie de gerra metàl·lica'). Una aportació, resultat d'una arplega meticulosa, sobre el terreny i en una població, de dades ben classificades i descrites, per la paraula i la imatge, que enriqueixen un aspecte important de la dialectologia. [Nota del C. de R.]

RIERA, Carles (2024): *Vocabulari de farmàcia i medicina, antic i modern*. Barcelona: Fundació Dr. Antoni Esteve, 133 p.

Després d'un generós *Pròleg* (p. 5-9) signat per Fernando A. Navarro, que s'identifica literalment com a «Metge de paraules», la *Introducció* de l'autor (p. 11) especifica que el llibre consisteix en una refosa de vuit articles reelaborats, la procedència dels quals queda consignada just a continuació (p. 13-14). Es tracta dels següents: «1. Sobre el alfabet»; «2. Sobre els elements químics de la taula periòdica»; «Vocabulari d'apotecaris dels segles XVII-XVIII»; «4. Medicaments antics comercialitzats»; «5. Medicaments: noms comercialitzats o de marca»; «6. Noms dels fàrmacs que inclouen denominació del laboratori: els genèrics i els de marca (o comercials)»; «7. Terminologia mèdica»; «8. Terminologia mèdica i farmacèutica dels diccionaris (generals i d'especialitat)». Un *Apèndix* subtítulat com a *Nota redactada en primera persona*, que es complementa amb el programa de dos cursos (1) sobre llenguatge i ciències de la salut i (2) sobre lèxic sanitari, a més d'una bibliografia de referència, completen aquesta nova obra de Carles Riera. [Nota del C. de R.]

ROSELL, Elisenda / MAGRINYÀ, Laura (2023): *El petit penyic i els brigadistes*. L'Espluga de Francolí: La Musca, 32 p.

Es tracta d'un conte emmarcat històricament en la commemoració del 85è aniversari del comiat de les Brigades Internacionals a la Vila Engràcia (avui Alberg l'Espluga de Francolí) quan van rebre l'ordre de sortir del país (25 d'octubre de 1938). La redactora aprofita l'ocasió per introduir-hi elements propis de la parla espluguina (*mès, los hòmens, arropenjat, mixó, pampes*, etc.), que apareixen en un diàleg del protagonista amb un fictici brigadista italià de l'Alguer, Marco, que s'expressa en el parlar català de la seva ciutat («Só de l'Alguer, de l'ísola de Sardenya, i parl alguerès, que és la mateixa llengua tua»). Una bella i original manera de conjuminar història, dialecte propi i dialecte llunyà, que es porta al

cor. Elisenda Rosell és l'autora del text, i Laura Magrinyà, de les il·lustracions. En apèndix es transcriuen en català normatiu les frases escrites en alguerès i, amb finalitat pedagògica, es proposa al lector un exercici sobre mots propis de l'Espluga de Francolí. [Nota del C. de R.]

VENY, Joan (amb la col·laboració de Montserrat Roma Uguet) (2025): *Petit atlas lingüístic del domini català. Índexs*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 798 p.

Es tracta d'un volum necessari, imprescindible, per localitzar cadascuna de les unitats lèxiques que es troben a cada volum i a cada mapa del *Petit atlas lingüístic del domini català*, en 9 volums, publicat entre el 2007 i el 2023; també hi figuren un índex de mapes i comentaris, així com una corregenda. Aquest *Petit atlas* es basa en una selecció de mapes de l'*Atlas lingüístic del domini català* (2001-2028), de Joan Veny i Lúdia Pons Grieria, presentats amb caràcter interpretatiu, fixant en color les àrees de cada mot i fent-ne un comentari etimològic, dialectal, semàntic i històric, i precisant-ne els factors geogràfics, diacrònics, socials, interns, que condicionen la diversitat de formes. Els índexs han corregut a càrrec de Joan Veny, amb la col·laboració de Montserrat Roma; per facilitar-ne la consulta, el de mots separa en entrades diferents tant els polisèmics (per ex., *pa*) com els homonímics (per ex., *dur*, adjectiu i verb). L'obra, innovadora, va precedida d'un *Preàmbul* on s'expliquen les característiques de l'edició, i corona els 9 volums del *Petit atlas*, tot facilitant l'estudi del seu contingut lingüístic. [Nota del C. de R.]